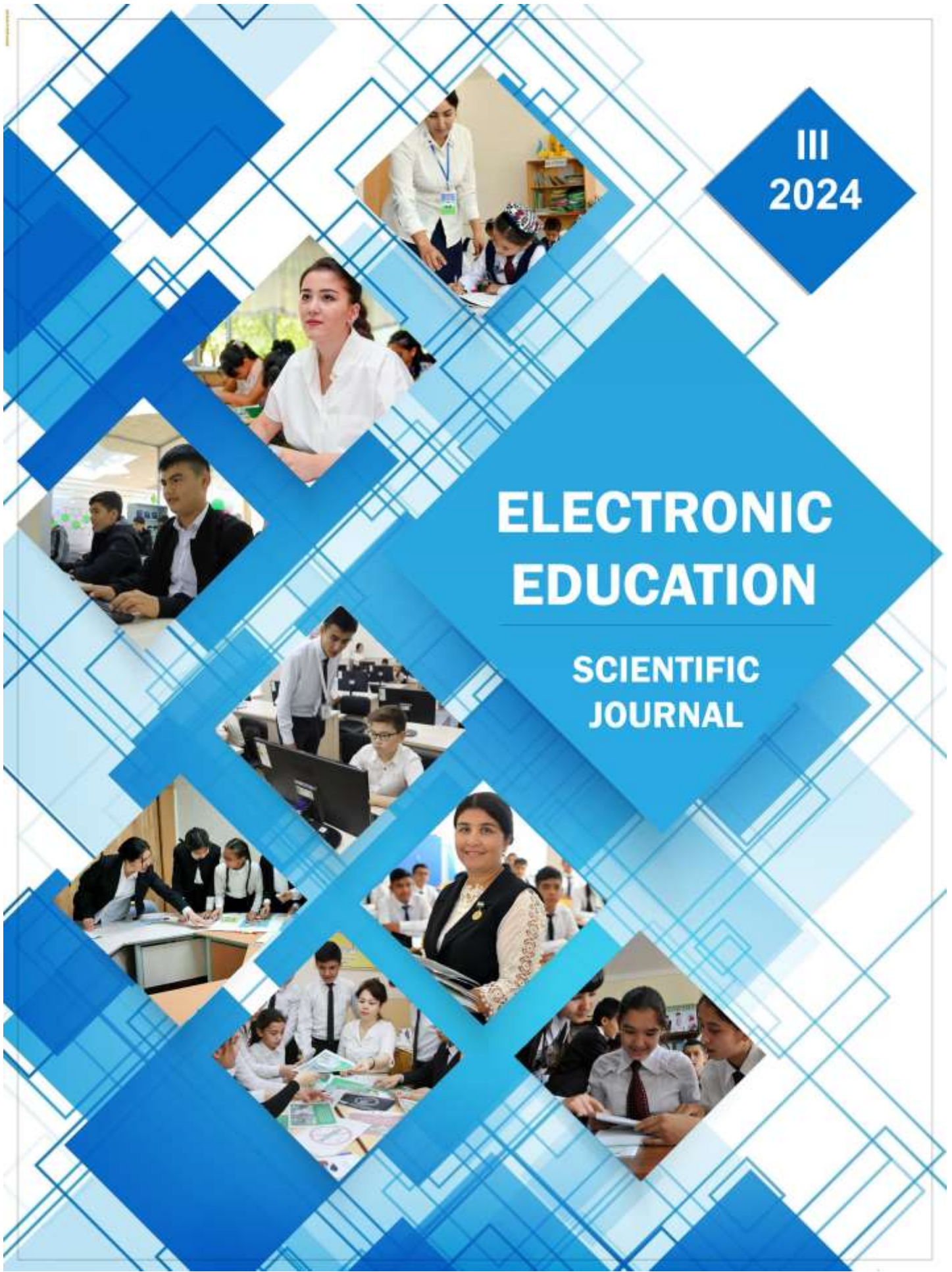

III
2024

ELECTRONIC EDUCATION

SCIENTIFIC
JOURNAL

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir

Laqayev Saidaxmad Norjigitovich
fizika-matematika fanlari doktori, akademik

Bosh muharrir o‘rinbosari

Ro‘ziyev Rauf Axmadovich
fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent

Mas’ul muharrir

Mirsanov Uralboy Mukhammadiyevich
pedagogika fanlari doktori DSc, dotsent

Editor-in-Chief

Saidaxmad Norjigitovich Lakayev
doctor of physical and mathematical sciences,
academician

Deputy Editor-in-Chief

Ruziyev Raup Akhmadovich
Candidate of Physical and Mathematical Sciences,
Associate Professor

Responsible editor

Mirsanov Uralboy Mukhammadiyevich
doctor of Pedagogical Sciences DSc, Associate
Professor

TAHRIRIYAT A’ZOLARI

Sobirov Baxodir Boypulatovich – NavDPI rektori,
texnika fanlari doktori, professor (O‘zbekiston)

Djurayev Risbay Xaydarovich – akademik
(O‘zbekiston)

Shokin Yuriy Ivanovich – akademik (Rossiya)

Negmatov Sayibjon Sodiqovich – akademik
(O‘zbekiston)

Aripov Mersaid Mirsiddikovich – fizika-matematika
fanlari doktori, professor (O‘zbekiston)

Turabdjano Sadriddin Maxamatdinovich – texnika
fanlari doktori, akademik (O‘zbekiston)

Raximov Isomiddin Sattarovich – fizika-matematika
fanlari doktori, professor (Malayziya)

Shariy Sergey Petrovich – fizika-matematika fanlari
doktori, professor (Rossiya).

Ajimuxammedov Iskandar Maratovich – texnika
fanlari doktori, professor (Rossiya).

Ibraimov Xolboy – pedagogika fanlari doktori,
akademik (O‘zbekiston)

Yunusova Dilfuza Isroilovna – pedagogika fanlari
doktori, professor (O‘zbekiston)

Aloyev Raxmatillo Djurayevich – fizika-matematika
fanlari doktori, professor (O‘zbekiston)

Abdullayeva Shaxzoda Abdullayevna – pedagogika
fanlari doktori, professor (O‘zbekiston)

Mo‘minov Bahodir Boltayevich – texnika fanlari
doktori, professor (O‘zbekiston)

Korshunov Igor Lvovich – texnika fanlari nomzodi,
dotsent. (Rossiya)

Kolbanyov Mixail Olegovich – texnika fanlari
doktori, professor. (Rossiya)

Verzun Natalya Arkadyevna – texnika fanlari
nomzodi, dotsent. (Rossiya)

Maxmudova Dilfuza Mileyevna – pedagogika
fanlari doktori, professor (O‘zbekiston)

Xudjayev Muxiddin Kushshayevich – texnika
fanlari doktori, dotsent (O‘zbekiston).

Xolmurodov Abdulhamid Erkinovich – fizika-
matematika fanlari doktori, professor (O‘zbekiston)

Stelmashonok Yelena Viktorovna – iqtisod fanlari
doktori, professor. (Rossiya)

Tatarnikova Tatyana Mixaylovna – texnika fanlari
doktori, professor. (Rossiya)

Alekseyev Vladimir Vasilyevich – texnika fanlari
doktori, professor. (Rossiya)

Satikov Igor Abuzarovich – fizika-matematika fanlari
nomzodi, dotsent. (Belarus)

Boyarshinova Oksana Aleksandrovna – fizika-
matematika fanlari nomzodi, dotsent. (Belarus)

Makarenya Sergey Nikolayevich – texnika fanlari
nomzodi, dotsent. (Belarus)

Sednina Marina Aleksandrovna – texnika fanlari
nomzodi, dotsent. (Belarus)

Ibragimov Abdusattar Turgunovich – texnika fanlari
doktori, dotsent (O‘zbekiston)

Kabiljanova Furuza Azimovna – fizika-matematika
fanlari nomzodi, dotsent. (O‘zbekiston)

Lutfillayev Maxmud Xasanovich – pedagogika fanlari
doktori, dotsent (O‘zbekiston).

Ergasheva Gulruxsor Surxonidinovna – pedagogika
fanlari doktori (DSc), dotsent (O‘zbekiston).

Norov Abdusait Muradovich – texnika fanlari
bo‘yicha falsafa doktori, dotsent (O‘zbekiston).

Yuldoshev Ismoil Abriyevich – pedagogika fanlari
bo‘yicha falsafa doktori, dotsent (O‘zbekiston).

Karaxonova Oysara Yuldoshevna – pedagogika fanlari
bo‘yicha falsafa doktori, (O‘zbekiston).

Kurbaniyazova Zamira Kalbaevna – pedagogika
fanlari doktori, dotsent (O‘zbekiston).

Nasirova Shaira Narmuradovna – texnika fanlari
doktori, professor (O‘zbekiston).

Nasridinov Ilxam Burxanidinovich – texnika fanlari
nomzodi, dotsent (O‘zbekiston).

Xujjiyev Sodiq Oltiyevich – biologiya fanlari nomzodi,
dotsent (O‘zbekiston).

Suvonov Olim Omonovich – texnika fanlari nomzodi,
dotsent (O‘zbekiston).

O‘tapon Toyir Usmonovich – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (O‘zbekiston).

Ibragimov Alimjon Artikbayevich – fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent (O‘zbekiston).

Yodgorov G‘ayrat Ro‘ziyevich – fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent (O‘zbekiston).

Xudoyorov Shuxrat Jumaqulovich – fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent (O‘zbekiston)

Baxodirova Umida Baxodirovna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (O‘zbekiston).

Toxirov Feruz Jamoliddinovich – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (O‘zbekiston).

Xamroyeva Dilafro‘z Namozovna – fizika-matematika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (O‘zbekiston).

Jo‘rakulov Tolib Toxirovich – texnik muharrir

© Mazkur jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi rayosatining 2022-yil 28-fevraldagi 312/6 qaroriga asosan Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

Adress: Navoiy sh., Janubiy ko‘chasi, 1-A uy. (1-A, South Street, Navoi city) URL: <http://www.el-nspi.uz>

MUNDARIJA

Aniq fanlarda axborot texnologiyalari

Nekboyev X. X. <i>MEDIATA'LIMNING PEDAGOGIK - PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI</i>	6
Otaxanov N. A. <i>C# DASTURLASH TILIDA GRAFIKLAR BILAN ISHLASH</i>	15
Xo'jamberdiyeva J. N., Xoliyorova E. <i>FIZIKADAN RAQAMLI O'QUV MATERIALLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TADQIQOTCHILIK FAOLIYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODLARI</i>	35
Djumabayev K. N. <i>DASTURLASH TILLARINI O'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI</i>	42
Mirsanov U. M. <i>DASTURLASH TILLARINI O'QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA WEB-KVEST TA'LIM TEXNOLOGIYASINING IMKONIYATI</i>	51

Tabiiy fanlarda axborot texnologiyalari

Ahtamov Abror Anvar o'g'li <i>BIOLOGIYA DARSLARIDA «BLENDED LEARNING» VA «FLIPPED CLASS» TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING METODIK ASOSLARI</i>	60

СОДЕРЖАНИЕ

Информационные технологии в точных науках

Некбоев X. X. <i>ПЕДАГОГО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ</i>	6
Отаханов Н. А. <i>РАБОТА С ГРАФИКАМИ НА ЯЗЫКАХ ПРОГРАММИРОВАНИЯ C#</i>	15
Ходжамбердиева Дж.Н., Холиерова Э. <i>МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ УЧЕБНЫХ МАТЕРИАЛОВ ПО ФИЗИКЕ</i>	35
Джумбабаев К. Н. <i>ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОГРАММИРОВАНИЯ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ</i>	42
Мирсанов У. М. <i>ВОЗМОЖНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ WEB-QUEST В ПОВЫШЕНИИ</i>	

ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ ПРОГРАММИРОВАНИЯ 51

Информационные технологии в естественных науках

Ахтамов А.А.
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ СМЕШАННОГО
ОБУЧЕНИЯ И ПЕРЕВЕРНУТЫХ КЛАССОВ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ 60

CONTENT

Information technologies in exact sciences

Nekboyev Khurshid
PEDAGOGICAL - PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MEDIA EDUCATION 6

Otaxanov Nurillo
WORKING WITH GRAPHS IN THE C# PROGRAMMING LANGUAGE 15

Khodjamberdieva Jamilya, Holierova Ezoza
METHODS OF DEVELOPING STUDENTS' RESEARCH ACTIVITIES BASED ON DIGITAL
TEACHING MATERIALS IN PHYSICS 35

Dzhumbabaev Kuanishbai
DIDACTIC POSSIBILITIES OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE
EFFICIENCY OF LANGUAGE TEACHING PROGRAMMING 15

Mirsanov Uralbay
POSSIBILITIES OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY WEB-QUEST IN INCREASING THE
EFFICIENCY OF LEARNING PROGRAMMING LANGUAGE 51

Information technologies in natural sciences

Akhtamov Abror
DIDACTIC POSSIBILITIES OF DIGITAL TEXTBOOK IN THE EDUCATIONAL PROCESS 60

Aniq fanlarda axborot texnologiyalari

MEDIATA’LIMNING PEDAGOGIK - PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Nekboyev Xurshid Xoliyorovich

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti dotsenti

Annotasiya: Maqolada mediata’limning psixologik-pedagogik xususiyatlari, ommaviy kommunikatsiya vositalari (media) axborotni yaratish, yozib olish, undan nusxa olish, tirajlash, saqlash, tarqatish, idrok qilish, muallif va ommaviy auditoriya o’rtasida axborot almashish vositasi hisoblanishi, mediata’lim, maktab o’quvchilari va talabalar tomonidan ommaviy axborot vositalari qonuniyatlarini o’rganishlarini yoqalaydigan pedagogika fani doirasidagi maxsus yo’nalish sifatida, o’quvchi va talabalarga media dunyosi hamda mediamadaniyat asarlariga moslashishi ommaviy axborot vositalari tilini o’zlashtirish mediamadaniyat asarlarini tahlil qilish fikr mulohazalar keltirilgan.

Tayanch so’zlar: Mediata’lim, ommaviy axborot vositalari (OAV), mediamaterial, mediamadaniyat, reklama, sinf lektoriylari.

ПЕДАГОГО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ

Некбоев Хуршид Холиёрович

Доцент Каршинского инженерно-экономического института

Аннотация: В статье психолого-педагогические особенности медиаобразования, средства массовой коммуникации (СМИ) рассматриваются как средство информационного обмена между автором и массовой аудиторией, создания, записи, копирования, распространения, хранения, распространения, восприятия информации. , медиаобразование, школа о Как специальное направление в рамках педагогической науки, способствующее изучению студентами и студентами законов средств массовой информации, адаптации к медиамунду и произведениям медиакультуры, овладению языком средств массовой информации, анализу медиа. представлены произведения культуры.

Ключевые слова: Медиаобразование, средства массовой информации (СМИ), медиа-материал, медиа-культура, реклама, классы лекций.

PEDAGOGICAL - PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MEDIA EDUCATION

Nekboyev Khurshid

Associate Professor of the Karshi Engineering and Economics Institute

Abstract: The article discusses the psychological and pedagogical characteristics of media education, considering public communication tools (media) as a means for creating, writing, obtaining, copying, circulating, storing, disseminating, interpreting, and exchanging information between authors and the public audience. It explores media literacy as a specialized direction within the field of pedagogy that examines the laws governing public information tools by school students and learners. It emphasizes how students and learners should be integrated into the media world and the impact of media culture on public information tools.

Keywords: Media education, mass media (MM), media materials, media culture, advertising, class lectures.

Kirish: Hozirgi kunda raqamli texnologiyalar va internet hayotimizning barcha sohalariga chuqur kirib keldi. Ta’limning yangi yo’nalishi, bir so’z bilan aytganda ommaviy axborot va kommunikatsiya sohasidagi ta’lim bu - mediata’limdir. Mediata’lim termini tor mazmunda ta’limning umummadaniy tarkibiy qismi sifatida qo’llaniladi. Mediata’lim o’quvchilarga texnologiyalardan samarali foydalanish ko’nikmalarini beradi. U axborotlarni to’g’ri va tanqidiy tahlil qilishni o’rgatadi, bu esa o’quvchilarni (talabalarni) mustaqil va mantiqiy fikrlashga undaydi. Mediata’limiy mashg’ulotlar va loyihalar orqali o’quvchilar o’zlarining ijodiy fikrlashlarini namoyon eta oladilar va yangi g’oyalar ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo’ladilar. Mediata’limning yana bir muhim jihati – bu o’quv jarayonini qiziqarli va o’quvchi (talaba)larni faol ishtirok etishini ta’minlashidir. Audiovizual vositalar, multimedia va interaktiv texnologiyalardan foydalanish orqali darslar o’ziga jalb etuvchi va samarali bo’ladi. Hozirgi kunda ko’plab kasblar mediata’limiy ko’nikmalarni talab qiladi. Mediata’limiy jarayonlar orqali o’quvchi (talaba)lar zamonaviy kasblar uchun zarur bo’lgan axborot texnologiyalari, raqamli savodxonlik va kommunikativ ko’nikmalarni egallaydilar. Mediata’lim global tarmoqqa ulanish va undan samarali foydalanishni o’rgatadi. Bu o’quvchilarga dunyo bo’ylab axborot izlash, global hamkorlik qilish va o’z bilimlarini kengaytirish imkonini beradi.

Mediata’limiy jarayonning shakllari ta’limning samaradorligini oshirish va o’quvchilarning qiziqishini saqlab qolish maqsadida turli xil metodlar va vositalarni qo’llashni o’z ichiga oladi.

Mediata’limiy mashg’ulotlar metodikasi adabiy-tahliliy, adabiy-imitatsion, teatrlashtirilgan-rolli va tasviriy-imitatsion ijodiy topshiriqlar siklidan foydalanishga asoslangan. Ijodiy topshiriqlar asosini mediata’limning asosiy tushunchalarini [“media agentliklar” (media agencies), “media toifalari” (media categories), “media tili” (media language), “media texnologiyalar” (media technologies), “media reprezentatsiyalari” (media representations), “media auditoriyalari” (media audiences) va boshqalarni] tahlil qilish tashkil qiladi. Maktab o’quvchilari (talabalar) tomonidan tarkibiga mediata’lim nazariyasi va mediaasarlari tahlilining elementlari

kirgan o‘yinli va ijodiy topshiriqlar majmuasini bajarish jarayonida mediata’limning asosiy masalalari maqsadga qaratilgan holda hal qilinadi.

Mediata’lim jarayonida o‘quvchilar va talabalar yangi bilimlarni egallaydilar, mediaaxborotni tushunishning yuqoriroq ongli darajasiga chiqadilar, uni qo‘llash, tahlil qilish, sintezining va h.k. turli sohalari bilan tanishadilar. Asosiy ish usullarining ichida, bizningcha, eng unumlisi “miya hujumi”, evristik va muammoli masalalarni yechish, munozara, o‘yin faoliyati va h.k. hisoblanadi [1].

Adabiyotlar tahlili. O‘quv-tarbiyaviy jarayonda o‘yin faoliyatining ahamiyati juda kattadir. Bu hol N.P. Anikeeva, L.S. Vygotskiy, V.S. Suxomlinskiy, G.P. Shchedrovitskiy, D.B. Elkonin va boshqa ko‘pchilik pedagoglar va psixologlar tomonidan ta’kidlanadi. Keng ma’noda o‘yinning asosiy belgilariga uning barcha ishtirokchilariga katta zavq beradigan ixtiyoriy va erkin tanlangan faoliyatini kiritish mumkin. Ma’lumki, o‘yin faoliyati diqqat, tafakkur, zehn kabi narsalarni rivojlantirishga yordam beradi. O‘yin bolaning ichki kuchlarini uyg‘otishga, uning mustaqilligini, oldida turgan muammolar va masalalarni hal qilishni rivojlantirishga qodir. O‘yin ijodiy qobiliyatlarni, shu jumladan faoliyatning yangi turlarini amalga oshirish qobiliyatini rivojlantiradi. O‘yin mavzusini boshqargan holda, syujetiga muayyan rollarni kiritib, pedagog shaxsning ijobiy fazilatlarini rag‘batlantirishi, kechinmalar va hissiyotlar tajribasini boyitishi mumkin. Mediata’limiy faoliyatda mediamaterial asosida o‘yin-improvizatsiya, teatrlashtirilgan (sahnalashtirilgan), rolli, syujetli-rolli, imitatsion, rejissyorlik o‘yinlar keng tarqalgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maktab o‘quvchilari va talabalarda turli mediamateriallarga asoslangan rolli o‘yinlar katta qiziqish tug‘diradi. Masalan, matbuot materialida mediamatnlarning badiiy komponentasi “Maktab redkollegiyasi” ishi jarayonida, “Dizaynerlar tanlovi”ni o‘tkazishda va h.k. ko‘rib chiqiladi. Maktab o‘quvchilari va talabalar berilgan yoki erkin mavzularda o‘z mediamatnlarini yaratish ustida faol ishlaydilar, turli texnikalarni (oddiy rasmlar va kollajlardan kompyuterda montaj va dizayngacha) qo‘llagan holda xilma-xil turdagi va janrlardagi maqolalarni illyustratsiya qiladilar. Mediata’limiy mashg‘ulot jarayonida turli janrdagi

mediamatnlarda bo‘lgan bir xil personajlar o‘zaro munosabatlari mavzusida rolli o‘yin tashkil qilinishi mumkin. Bu o‘yin bir nechta variantlarda mujassamlanishi mumkin: o‘yinchilar muhokama jarayonida har xil janrlardagi vaziyatlarda bo‘lgan personajlar muloqotining asosiy mavzulari va o‘zaro munosabatlarining xarakterini gipoteza ravishda tasavvur qilishlari mumkin. Yana bir variant – voqeasi boshqa tarixiy davrda sodir bo‘layotgan film qahramonlari nomidan so‘zlashuvlar (dialog) tuzish. Bu topshiriq qoidasiga ko‘ra, ishtirokchilar nafaqat dialogni (so‘zlashuvni) tuzishlari, balki uni rollar bo‘yicha o‘qigan holda, umumiy muhokamaga taqdim qilish uchun kichik guruhlarda bajarishlari mumkin .

Mohiyatan rolli o‘yinlarga eng yaqin bo‘lgan ijodiy o‘yinlarda ishtirokchilarning faolligi o‘yin g‘oyasini amalga oshirish, syujetini rivojlantirishga qaratilgan bo‘ladi. Bunda umuman ijodiy faoliyatda, xususan, esa ijodiy o‘yinda sodir bo‘ladigan hayol va tasavurning faol rivojlanishi auditoriya saviyasining kengayishida katta rol o‘ynaydi. Shunday qilib, ijodiy o‘yinlar ishtirokchilarga tadqiqotchi, yaratuvchi kabi yangi maqomni ta’minlaydi, izlanish faoliyatiga jalb qiladi. Aynan shunday topshiriqlar auditoriyada alohida qiziqish, zehn, tasavvurini uyg‘otadi.

An’anaviy ijodiy mediata’limiy topshiriqlarning yana bir turi - mediamatnlar parchalarini ko‘rish va tahlil qilish: ularning janrlarga oid, badiiy o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash, yutuq va kamchiliklarini muhokama qilish, mediamaterialga taqriz berish - ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Mediamadaniyat asarlarini tahlil qilish auditoriyaning estetik va badiiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, yanada to‘liq idrok qilishga, tanqidiy tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi. Ekran mediamatnlarini (filmlar, teleko‘rsatuvlar va h.k.) ko‘rish va jamoaviy muhokama qilish so‘zlashuv, erkin muhokama muhitini yaratish, tanqidiy fikrlash va mediamalumotni dalil keltirib baholashni rivojlantirishga yordam beradi [2].

Mediamadaniyat asarlarini tahlil qilish jarayonida munozara usullari keng qo‘llaniladi, ular “miya hujumi”, hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish va boshqa shakllarda amalga oshirilishi mumkin. Pedagogik boshqaruv darajasiga ko‘ra, erkin,

rahbar tomonidan boshqarilmaydigan va boshqariladigan muhokamalar farqlanadi. Munozara puxta tayyorgarlik va tashkil etishni talab qiladigan ancha murakkab ish shaklidir. Sinf yoki talabalar auditoriyasida muhokamani tashkil etishning bir necha bosqichlari mavjud, bular:

1) ta’kid. Aytilgan gaplarga javob berish, tushunganlikni tasdiqlash yoki ularga nisbatan taajjubni ifodalash. Tasdiqlovchi iboralar savollarga qaraganda uncha qat’iy bo’lmaydi, shuning uchun ular ko’p hollarda erkin javob berishga undaydi.

2) savollar. Auditoriya o’qituvchining emas, o’zining savollarini katta g’ayrat bilan muhokama qiladi. Shuning uchun ularni savol berishga har qancha undash kerak: “Xo’p, matn mazmuni bo’yicha qanday savol berish mumkin?”, “Muhokamamizda nimaga to’xtalmadik?”, “Nimalar aniq bo’lmadi?”, “Nimalarga qo’shilishni istaysiz?”, “... istamaysiz?”.

3) signallar. Pedagog sharhi ko’p hollarda o’ta asosli bo’lganligi uchun muhokamani hech narsa gapirmasdan, imo-ishora va signallar orqali boshqarish yaxshiroqdir. O’qituvchining hayron bo’lib qarashi o’quvchilar uchun signal bo’lib, tushuntirish talab etiladi. Ikkita narsani (“qaysinisi og’ir keladi”) tarozida tortgandek qo’l harakati o’quvchilarga taklif qilingan g’oyalarni solishtirishga va ular qaysi biriga qo’shilishini hal qilishga signal bo’lib xizmat qiladi. Xayrixohlik bilan qiziqish bildirish fikrini bildirish uchun so’z topa olmayotgan o’quvchiga dalda beradi.

4) sukut saqlash. Savol berilgandan so’ng, o’ylab ko’rish uchun vaqt berish kerak. Uch, to’rt yoki besh soniya davom etgan sukunat – pauzani to’ldirish uchun kuchli rag’batdir. Uni o’qituvchi to’ldirmasa, ko’ngillilar albatta topiladi.

Munozara samarali bo’lishi uchun uning ishtirokchilari muhokama qilinayotgan masala bo’yicha ma’lum bilimlarga ega bo’lishi kerak. Munozarani tashkil etishning o’ta muhim sharti – munozara davomida xayrixohlik muhitining yaratilishi barcha ishtirokchilarga o’z nuqtai nazarini ochiq ifoda etish imkonini beradi. Qiziqarli, emotsional muhokama yangi bilimlarni ongli ravishda o’zlashtirishga olib keladi, faol ishtirok esa uning ishtirokchilariga erkinlik beradi, muloqot ko’nikmalarini rivojlantiradi va o’ziga ishonchni mustahkamlaydi. Bundan

tashqari, munozara davomida mediapedagog o‘quvchilar (talabalar) muhokama qilinayotgan masalalarni qanchalik yaxshi tushunishlari haqida obyektiv tasavvurga ega bo‘ladi [3].

Tahlil va natijalar. Munozarani tashkil qilishda pedagog uning mavzusini tanlashi va shakllantirishi, davomiyligini belgilashi va muhokama qilinadigan asosiy masalalarni mo‘ljallashi kerak. Muhokama jarayonida pedagog maslahatchi rolini o‘ynaydi, bildirgan fikrlarni umumlashtiradi, kerak bo‘lganda yo‘llovchi va aniqlovchi savollarni beradi va xulosalar chiqaradi. Masalan, talabalar auditoriyasida film ko‘rilgandan so‘ng, avtobiografik tahlilni o‘tkazish mumkin, bu jarayonda talabalar audiovizual mediamatnda sodir bo‘lgan voqealarni hayotiy tajribasi bilan bog‘laydilar, voqealar asosida o‘z hayotida bo‘lib o‘tgan hayotiy vaziyatlarni modellashtiradilar.

Mediamateriallarga asoslangan ijodiy topshiriqlar va mashqlar biron o‘yin, viktorina yoki tanlov dasturiga kiritilishi mumkin. Musobaqalar, turnirlar va olimpiadalar talabalarni musobaqa shaklida mediyaatlimiy faoliyatga jalb qiladi. Ular tinglovchilar bilimlari kengligining o‘ziga xos sinovi sifatida o‘tkaziladi. Ma’lumki, teatrlashtirilgan, rolli, o‘yinli va ijodiy mashqlar auditoriyaning ijodiy salohiyatini faollashtirishga yordam beradi, maktab o‘quvchilari va talabalar mediyaasar qahramonlari roliga "kirish", ularning xarakterini, motivlarini, ruhiy kechinmalarining chuqurligini yaxshiroq his qilish imkonini beradi. Mediamaterialga asoslangan teatrlashtirilgan topshiriqlarini tayyorlash auditoriyaga o‘zlarini nafaqat ma’lum bir audiovizual mediamatn qahramonlari qiyofasida tasavvur qilish, balki "kino tanqidchilari", "jurnalistlar", "rejissyorlar", "operatorlar" rollarini o‘ynashga imkon beradi, bu esa, o‘z navbatida, syujetni ishlab chiqishdan tortib, filmni chiqarishgacha bo‘lgan mediyaasarning butun jarayonini kuzatish imkonini beradi. Boshqacha aytganda, “rolli ijodiy topshiriqlar adabiy-imitatsion o‘yinli amaliy mashg‘ulotlar davomida auditoriyaning egallagan malakalarini to‘ldiradi va boyitadi. Mediamatnining syujet tuzilishi mantiqiga amaliy kirib borishdan tashqari, ular auditoriyaning erkin va muloqotchan bo‘lishiga ko‘maklashadi, talabalar nutqini

yanada erkin qiladi va improvizatsiya qobiliyatini faollashtiradi. Ba’zi rolli o‘yinlarning kamchiliklaridan biri shuki, "mualliflar", "jurnalistlar" va boshqalar roliga kirish uchun talab qilinadigan auditoriyani oldindan tayyorlash ancha uzoq vaqt olishi mumkin” [4].

Media manbalaridan foydalangan holda darsda ishlashning yana bir qiziqarli shakli davriy nashrlardagi ilmiy-texnikaviy maqolalarni ko‘rib chiqish bo‘lishi mumkin. Muntazam ravishda, u yoki bu ilmiy-ommabop jurnallar nashr etilishi bilan maktab o‘quvchilari (talabalar) auditoriyani og‘zaki yoki yozma ravishda (referat yoki ijodiy ishlar shaklida) eng qiziqarli nashrlar bilan tanishtiradilar. Keyinchalik bu ishlar devor gazetasi orqali e’lon qilinishi mumkin.

Sinf lektoriylari - maktab o‘quvchilari va talabalarining bilishga qiziqishlarini faollashtirish va ularni mediata’limiy faoliyatga jalb qilishning samarali shaklidir. Lektoriylarni tayyorlash uchun o‘quvchilar (talabalar) guruhlarini pedagog yordamida chiqish uchun mavzu tanlaydilar va videomateriallarni tayyorlaydilar. Bunday guruh loyihalari taqdimoti, odatda, auditoriyada qiziqish uyg‘otadi, ayniqsa, agar u tanlov asosida amalga oshirilsa. Ushbu ish shakli nafaqat o‘quv fanlari bo‘yicha qo‘shimcha bilimlarni egallashga, balki har bir ishtirokchining o‘z kuchiga ishonchini oshirishga yordam beradi [5].

So‘nggi yillarda maktab va OTM mediata’limi amaliyotida Internet-forumlar o‘tkazish faollashib bormoqda. Ushbu ish shakli ma’lum bir mavzu bo‘yicha elektron pochta orqali fikr almashishni ifodalaydi. Internet-forumlar o‘zlarining harakatchanligi, qayta aloqani amalga oshirish, qo‘shimcha axborot resurslaridan (fotosuratlar, videoroliklar va boshqalar) foydalanish bilan ajralib turadi.

Xulosa va takliflar. Mediata’limiy ishning shaklidan, mediata’limiy mashg‘ulotni tashkil qilishda foydalaniladigan usullardan qat’iy nazar, mediapedagogik faoliyat yaxlit tizim sifatida qurilishi kerak, har bir mashg‘ulot esa aniq maqsad va pedagogik vazifalar majmuasiga ega bo‘lishi kerak. Mediata’limiy mashg‘ulotning asosiy g‘oyasi muayyan yoshdagi o‘quvchilarning qiziqishlari va talablariga, ularning hayotiy tajribasiga javob berishi, yangi bilimlarni egallashga

yordam berishi, bilish faolligini faollashtirishi va ijodiy salohiyatni rivojlantirishi muhim ahamiyatga ega. Mediata’limiy mashg‘ulotlarning asosiy g‘oyasini, maqsad va vazifalarini ko‘rish va tushunish pedagogga mediata’lim jarayonida har bir o‘quvchining (talabaning) ijodiy ishtirokini ta’minlashga yordam beradi.

Mediata’lim jarayonida qo‘llaniladigan usullar va yo‘llar o‘quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni ham samarali o‘zlashtirish imkonini beradi. Bu usullar orqali o‘quvchilar zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanishni o‘rganadilar, mustaqil tadqiqot olib borish ko‘nikmalarini shakllantiradilar va o‘z fikrlarini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Mediata’lim jarayonining to‘g‘ri tashkil etilishi va samarali qo‘llanilishi ta’lim samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyatlari uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni shakllantiradi. Bu jarayon o‘quvchilarning qiziqishini saqlab qoladi, ularni yangi bilimlarni o‘zlashtirishga va ijodiy yondashuvlarni qo‘llashga undaydi.

Adabiyotlar

1. Masterman L.A Rational for Media Education. In: Media Literacy in the Information Age. New Brunswik (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers, 1997: 15-68.

2. Шариков А.В. Так что же такое медиаобразование? // Медиаобразование. – Москва: 2005.С.77-83.

3. Суртаев М.Я.Социология молодежного досуга. С.-Петерб.,1998.С.222.

4. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю..Словарь по педагогике (междисциплинарный) – М.:2005.-448 с.

5. Федоров А.В.Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогических вузов. М.:2007.616 с.

6. Nekboyev Kh.Kh.The influence of mass media on the development of personality modern conditions// Научные исследования-основа современной инновационной системы: Международной научно-практической конференции. – Россия, 2019. – С. 49.

7. Чельшева.И.В. Методика и технология медиа образования в школе и вузе. –М.: Директ-медиа, 2013. 135-с.

8. Журин А.А. Интеграция медиаобразования с курсом химии средней общеобразовательной школы // Медиаобразование. 2005. № 1. С. 32.

9. Лебедева.А.Э. Приобщение детей к чтению классики как международная социальная и педагогическая проблема. –М.: 1999г.

10. Бээлгэт К. Ключевые аспекты медиаобразование// доклад на российскобританском семинаре по медиаобразованию. — Москва, 1995 — 51с.

11. Федоров А.В., Медиаобразование и медиаграмотность. Учебное пособие для вузов. — М. 2007. 178-с